

Előállítás

Különleges biztonsági feladat • Elemi feltételek nélkül

Az elmúlt évek jogi és társadalmi változásai szükségessé teszik a büntetés-végrehajtási munka átfogó elemzését, értékelését, az új körülményekhez, jogi normákhoz való igazítást. Az alapvető jogi rendezés igénye mellett szakterülettől függetlenül felvetődik a speciális feladatok szakmai értékelésének igénye. Különösen olyan speciális feladat esetében, mint az előállítás, amely az intézeteken kívül széles társadalmi nyilvánosság előtt zajlik, bíróság, ügyészség, tanúk, hozzátartozók és egyéb polgári személyek körében. Sok esetben az írott és az elektronikus sajtó nyilvánossága előtt. Ebből adódóan az előállítási feladatok biztonsága, szakszerűsége, sikere vagy sikertelensége a büntetés-végrehajtási munka társadalmi megítélése szempontjából sem közömbös. Rövid cikkemmel az a célom, hogy az elméleti és a gyakorlati szakembereket további elemzésre, értékelésre ösztönözzem a speciális feladatokat illetően.

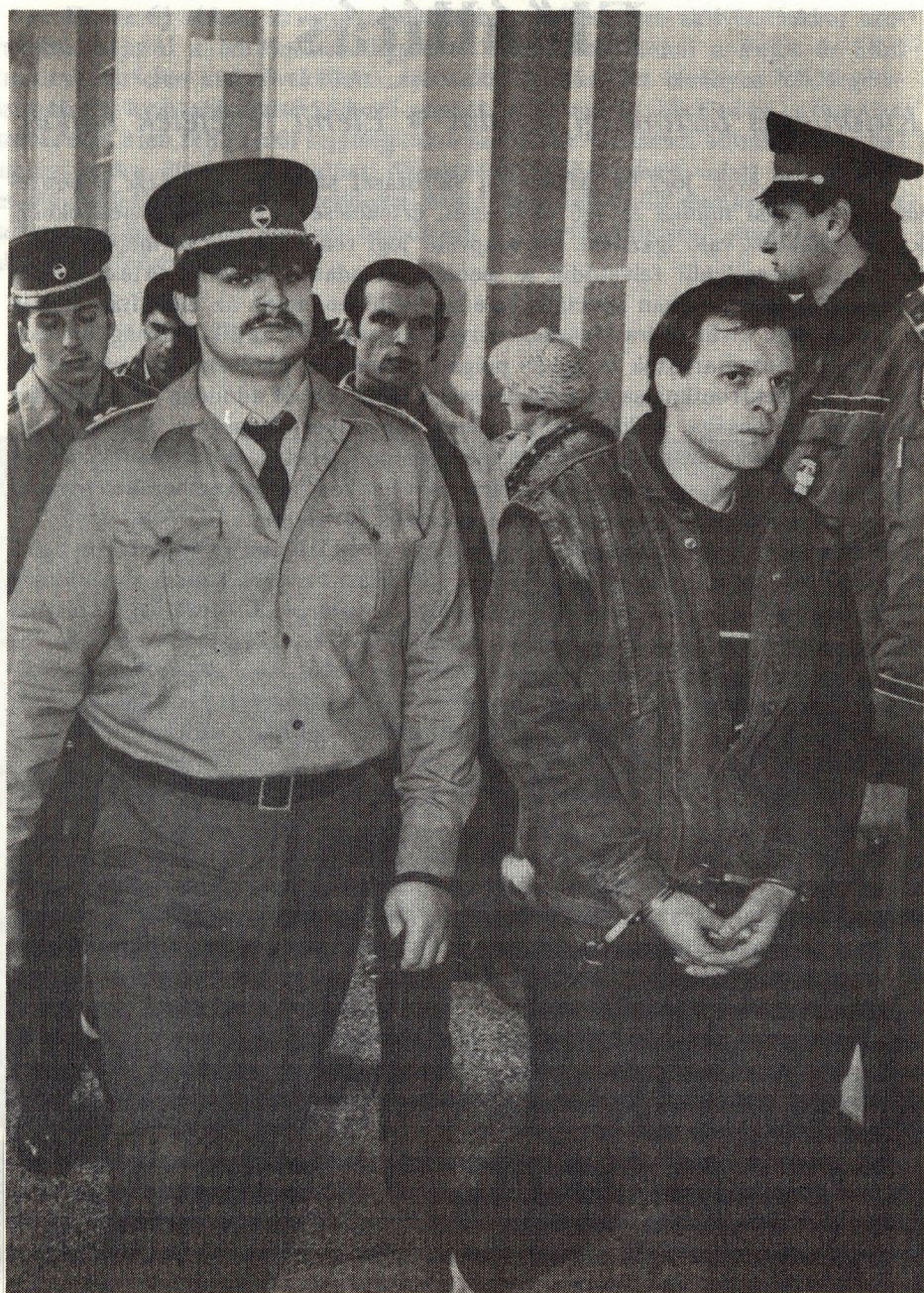
Összehasonlításként hangsúlyozandó, hogy az előállítási feladatot a nyugati országok egy részében nem a büntetés-végrehajtási testület, hanem a rendőrség végzi. Aktuálisá teszi a témát a jogszabályi változásokkal összefüggő szakmai elemzés igénye mellett a feladat egyre növekvő (éves viszonylatban) több tízezres nagyságrendje, a végrehajtás körülményeinek jelentős romlása, valamint a közelmúlt figyelmeztető eseményei. (Az ismertté vált szervezett kiszabadítási előkészületek, valamint a közelmúlt debreceni esete, ahol az előállító ór leütésével szöktették meg a fogvatartottat!)

Előljáróban nézzünk néhány jellemző körülményt az előállítási feladat sajátosságai közül.

Általános gyakorlat, hogy az előállító ór elsősorban a létszámviszonyok miatt egyedül, több személy előállítása esetén pedig maximum az előállítandó személyek számával azonos létszámban végzi feladatát. Nem ritkán a nap jelentős részében a bírósági tárgyalóteremben vagy a várakozóban a fogvatartottal magára hagyva teljesíti szolgálatát.

Az ór az intézet biztonsági miliójából kiszakadva dolgozik, nélkülözve annak a feladat végrehajtására és a fogvatartott viselkedésére gyakorolt pozitív hatását. Ezzel szemben az előállítandó személyt (akit hosszú hónapok előzetes letartóztatása által indukált feszültség fűt) szabadulási vágyának kiélésére csábítja a kínálkozóknak vélt alkalom.

Ezt jelentősen motiválhatja, hogy az intézet zártságával és biztonsági rendszerével szemben ilyenkor *csak az ór személye jelenti a fogvatartott esetleges szabadulásának akadályát*. A tárgyaláson az elkövetett bűncselekmény újbóli felidézése, átélése, indulatokat, érzelmeket keltő hatása esetlegesen csökkenti az önkontrollt, ráadásul a hozzátartozók, barátok közelsége, biztató vagy megvédő megnyilvánulásuk, esetleges segítő közreműködésük (lásd Debrecen) új

Nehéz körülmények között

reményeket ébreszthet, míg a tárgyalás várható eredménye a fogvatartott reményeivel ellentétes hatást (vagyis stresszállapotot) válthat ki.

Mit tehetünk ilyenkor?

Számba kell vennünk az előállítási feladatokra negatív hatást gyakorló külső tényezőket és körülményeket: a bűnözés növekvő tendenciáját, a bűncselekmények (állítólagos) növekvő felderítési mutatóit, az emelkedő előzeteslétszámot, ebből adódóan a növekvő előállítási feladatokat. E nehézségek közepette számolnunk kell azzal, hogy a bűncselekmények elkövetési módja durvább, erőszakosabb lett. Lényeges tényező a csoportos és szervezett bűnözés terjedése, a viszonylag sok szabadlábon védekező bűntárs jelenléte, idebent pedig egyre több a fiatal életkorú, de jelentős bűnözői múlttal rendelkező visszaeső, többszörösen visszaeső előzetes, akik között felfedezhető egyfajta általánosan növekvő cinizmus, csökkenő együttműködési készség. A fellazult állampolgári fegyelem következtében a tárgyalások rendjének, a hozzátartozók fegyelemezettségének romlása, a kívülálló állampolgárok megfélemlítettsége, bizonyos mértékű közömbössége sem mellékes tényező, miközben egyre több lőfegyver (gáz és riasztó) kerül legális és illegális úton magánkézbe. Lényeges lélektani szempont az előzetes fogva tartás idejének jelentős elhúzódása, a tárgyalások gyakori elnapolása, amelyhez hozzá kell képzelnünk a bíróságok hiányos, szinte egyáltalán nem létező biztonsági rendszerét, az elnöiesedett bírói pálya sajátos hatását.

Feszült és fáradt állomány

A teljesség igénye nélkül felsorolt körülmények a nem szakember előtt is érzékeltetik, hogy az előállítás minden oldalról romló körülményei miatt ezen speciális feladatot csak speciális felszerelésekkel rendelkező, speciálisan kiképzett és felkészített állomány képes hosszú távon eredményesen végrehajtani. Sok más büntetés-végrehajtási feladathoz hasonlóan, a közvetlen és fokozott veszélyhelyzet miatt e feladat végrehajtójától szellemi és fizikai frissességet, pszichikailag e feladatra orientált állapotot igényelne. Miközben tudjuk, hogy *ezt a speciális feladatot is a kellő társadalmi és anyagi megbecsülés híján a létminimum környékén élő, szabadidejében túlmunkára kényszerülő, ezáltal idegileg feszült és fizikailag fáradt állomány végzi*, vagy pedig a jelentősen növekvő előállítási feladatokat is sok esetben az egyre fiatalodó, olykor a minimális ismeretekkel és jártassággal alig rendelkező állomány hajtja végre. Előfordul, hogy teljesen képzetlen, más szakterületen (irodai munkaterületen) dolgozók bevonásával lehet csak feloldani a létszáhiányt.

Az előállító őrség egy része pihenőidejéből, egyéni és családi élete rovására végzi e feladatot. Mindezt sok esetben a fogvatartottak hozzátartozóinak zak-

latása, megjegyzései, olykor szidalmazása kíséretében, szinte jelképesnek mondható túlóradíj ellenében.

Az előállítások jelentősen növekvő számarányán belül elsősorban a több időt, energiát és technikát igénylő vidéki előállítások száma nő. Többórás utazást követően nem ritka a néhány perces tárgyalás, de a különböző okból történő elnapolások száma is magas, holott ez összehangolt információs kapcsolatokkal megelőzhető lenne.

Az előállító örre ható számtalan pszichikai hatás közül csak egyet, talán nem is a legjellemzőbbet említeném. Miközben az ör a feladat feszültsége alatt legtöbbször (amikor tudja) a táskájából kap elő egy-két szendvicset (másra egyébként a túlóra, a kiküldetési díja nem is ad lehetőséget), addig sok esetben a fogvatartott lakodalmas színvonalú étkezését kell végignéznie és biztosítani.

Az előállítási feladatok nagyságrendjét és veszélyességét látva enyhén szólva gyenge tárgyi feltételekkel történik azok végrehajtása. Elavult, sokszor műszakilag sem kifogástalan szállítójárművekkel, fegyverekkel és felszereléssel.

Veszélyhelyzetben

A felsorolt tényezők és körülmények riasztó hatása a témával kevésbé foglalkozók és ismerők előtt is világossá teszi a probléma nagyságrendjét és súlyát. Az előállítás jelenlegi és várható körülményeinek alakulása a téma hazai és nemzetközi tapasztalatokon alapuló átfogó elemzését igényli, a köznapi nehézségek megoldása és a távlati tennivalók feltárása érdekében.

Ne feledjük: nap mint nap több száz fogvatartottat mozgatunk országszerte, potenciális veszélyhelyzetben.

Fogalmazhatok nyersebben is: a rablók, gyilkosok, erőszakos bűnelkövetők őrzését, előállítását európai szintű társadalmi kívánalmak szerint végezzük — balkáni munkafeltételek közepette.

Mező László